

VAKBOND
VOOR
DIENEN

JAARVERSLAG 2023

INHOUDSOPGAVE

TERUGBLIK OP 2023	4
WAAR WE TROTS OP ZIJN	6
EEN VAKBOND VOOR DIEREN	8
ONZE ORGANISATIE	10
ACTIVITEITEN IN 2023	12
FINANCIËN EN JAARREKENING	17
VOORUITBLIK OP 2024	21

WOORD VAN DE VOORZITTER EN EEN TERUGBLIK OP 2023

Dit was het eerste volle jaar waarin de Vakbond voor Dieren de stem van de dieren heeft vertegenwoordigd. Onze lancering begon al in 2022 toen we op 17 april middels een publicatie in Trouw aangaven dat dieren ook een vakbond verdienen. Ons opinieartikel riep veel reacties op. Op 20 november van 2022 zat ik bij het radioprogramma Vroege Vogels om het belang van een Vakbond voor dieren toe te lichten. Natuurlijk werd er lacherig over gedaan, maar de reacties achteraf waren uitsluitend positief.

In 2023, nadat de stichting officieel was opgericht, zijn we echt vol aan de slag gegaan. Mijn boek, dat uitkwam in april 2023, werd goed ontvangen en kreeg positieve recensies, onder meer van het agrarische vakblad Nieuwe Oogst. Voor de doelstelling om namens de dieren met boeren in overleg te treden is het belangrijk dat wij als serieuze gesprekspartner worden gezien. Dit boek heeft daar zeker aan bijgedragen.

In december 2022 werden we uitgenodigd om in twee deeltafels mee te praten over een dierwaardige veehouderij. Deze bijeenkomsten werden georganiseerd door het ministerie van LNV. De resultaten van

dit langdurige traject zijn tot op heden zeer teleurstellend, maar onze aanwezigheid bewijst wel dat wij een serieuze gesprekspartner zijn.

Het eerste volle jaar was er ook één van pionieren en richting bepalen. In 2023 was ik fulltime vakbondsleider en dat was niet altijd makkelijk. Naast het bestuur heb ik gelukkig ook veel advies en steun gekregen van partners uit het veld. Ook wetenschappers die ik benaderde met vragen over hun onderzoek hebben me over het algemeen met open armen ontvangen en mij belangeloos geholpen met het vinden van de juiste informatie en personen.

Gebrek aan structurele financiering maakte dat er ook dingen zijn blijven liggen. Onze social media aanwezigheid is bijvoorbeeld nog heel erg beperkt. De website staat maar zou ook wat dynamischer ingezet kunnen worden. Ook de ontwikkeling van nieuwe projecten is minder groot dan mijn ambitie. In 2024 zie ik hier verandering in komen. Ik ben ontzettend trots op wat er in één jaar allemaal al is gedaan en hoe wij ons op de kaart hebben weten te zetten. Ik kijk uit naar een prachtig 2024 met veel concrete resultaten voor de dieren.

Marjolein de Rooij
Voorzitter Vakbond voor Dieren

WAAR WE TROTS OP ZIJN

de Vakbond voor Dieren

- Werd een officiële stichting
- Verwelkomden Michiel van Deursen als nieuw bestuurslid
- Ging veel in gesprek met boeren over kennislacunes, praktijkkennis en hoe plezier en geluk van hun werkende dieren onderdeel kan zijn van hun bedrijfsvoering
- Ontving € 50.000,- subsidie van het Barth-Misset Fonds voor ons koeientaal project, dat in 2024 afgerond wordt:
 - Een nieuw taalkundig inzicht in koeientaal kwam daaruit al voort: koeien blijken veel langzamer te communiceren dan mensen
 - Het project leidde ook tot nieuwe inzichten bij de studenten: “Had nooit verwacht dat koeien ‘hoi’ tegen me zeggen, ik zeg nu ‘hoi’ terug.”

onze Voorzitter

- Publiceerde het boek ‘Hoeveel vakantie-dagen heeft een varken’ over arbeidsrechten voor werkende dieren
- Gaf een lezing bij Zzzondag in Utrecht op 5 februari
- Vertelde in de podcast Studio Plantaardig over haar boek op 14 april
- Sprak over de Vakbond bij radio 1, Villa VdB op 12 april
- Was te gast bij het radioprogramma Spijkers met koppen op 15 april
- Was te gast bij Koffietijd om te praten over haar boek op 18 april
- Sprak bij de Nacht van de Filosofie in Groningen op 21 april
- Schreef een opinieartikel in Trouw over stalbranden op 5 mei
- Schreef een opinieartikel in Trouw over de rol van de consument op 15 juni
- Stond op nummer 12 van de Duurzame Top Honderd van het dagblad Trouw

- Sprak bij de Provinciale Staten in Noord-Holland over het belang van het betrekken van dieren bij de besluitvorming over het platteland 2 juni
- Werd geïnterviewd door Elle van Rijn voor het blad Lekker Vega in december
- Gaf een gastcollege aan de Universiteit van Amsterdam op 10 oktober
- Gaf een lezing op boerderij de Regte Heijden op 12 november

ONS MODEL: EEN VAKBOND VOOR DIEREN

De Vakbond voor Dieren vertegenwoordigt de dierlijke werknemers in de dierhouderij. Dieren die een product of een dienst leveren aan hun werkgever, die (bijna) altijd ook hun eigenaar is. Werkende dieren die een (financiële) toegevoegde waarde hebben voor het bedrijf waar zij werken en wonen. Dit zijn bijvoorbeeld legkippen, melkkoeien en vleesvarkens. Maar ook insecten, politiehonden en manege- en sportpaarden zijn werkende dieren. Het afgelopen jaar richtten we ons op melkkoeien en legkippen.

Doelstelling

Wij streven naar (erkenning en) het verbeteren van arbeidsomstandigheden van werkende dieren in de commerciële dierhouderij door het toekennen van (een vorm van) arbeidsrechten voor werkende dieren. Dieren zijn levende wezens met gevoel en zijn heel goed in staat om hun stem te laten horen. Je moet alleen wel naar ze luisteren. Daarom werken wij ook aan het verbeteren van de communicatie tussen werkgever en werknemer. In 2023 gaven we vorm aan deze doelstellingen door onder andere de publicatie van het boek 'Hoeveel vakantiedagen heeft een varken?' waarin voorzitter Marjolein de Rooij zes arbeidsrechten voor werkende dieren beschrijft. We gaven ook invulling aan de doelstelling met ons project 'Koeientaal' dat specifiek over communicatie tussen dier en mens ging.

Werkende dieren

Dieren die een (financiële) toegevoegde waarde leveren voor hun werkgever/ei-

genaar zijn werkende dieren. Werkende dieren vind je overal. De Vakbond beperkt zich tot gehouden dieren. Wilde dieren die bijdragen aan het in stand houden van de biodiversiteit leveren weliswaar een ecosysteemdienst maar hebben geen eigenaar die ze daartoe aanzet. Zij vallen buiten onze achterban. Alle dieren die een product of een dienst leveren ten gunste van de eigenaar zijn werkende dieren. Producten die werkende dieren leveren zijn bijvoorbeeld melk, eieren en vlees. Diensten die zij leveren zijn bijvoorbeeld veiligheid, zorg en assistentie. Denk aan legkippen, vleeskuikens, melkkoeien, insecten, manegepaarden, politiehonden, etc.

Arbeidsrechten en inspraak

Bij mensen begint de dialoog tussen werkgevers en de vakbond bij de werknemers. Zij uiten hun ongenoegen, laten weten waar ze wel en niet tevreden over zijn en vragen vertegenwoordigers om hun belangen te behartigen. Bij dieren is dit niet an-

ders. Door het gedrag dat dieren laten zien, de geluiden die ze maken en het verzet dat ze plegen, geven ze aan waar de schoen wringt; waar hun werkomstandigheden niet voldoen aan minimale eisen. Het arbeidsrecht ziet werknemers als partner in de sociale dialoog tussen werkgevers en werknemer. Die rol verdienen werkende dieren ook. Als Vakbond vertegenwoordigen wij hen.

Werkende dieren hebben recht op een veilige werk- en leefomgeving. Op frisse lucht en een schone, brandveilige stal. Omdat hun privé- en werkende leven samenkomen, hebben ze ook recht op een familieleven. Moeders en kinderen moeten zo lang mogelijk samen kunnen opgroeien en intergenerationele stalsamenstellingen worden nagestreefd. De maximale productie van een dier moet worden gelimiteerd en aangepast aan de natuurlijke productie van het dier. En, belangrijk, werkende dieren hebben net zoals hun menselijke variant, ook recht op plezier en geluk in hun werk.

Marjolein de Rooij beschrijft in haar boek *Hoeveel vakantiedagen heeft een varken zes arbeidsrechten voor werkende dieren*. Deze zes arbeidsrechten zijn:

- 1 Het recht op een veilige werkomgeving
- 2 Het recht op een gezonde werkomgeving
- 3 Het recht op een sociaal leven en privacy
- 4 Het recht op rust, vakantie en pensioen
- 5 Het recht op een geweldloos leven
- 6 Het recht op inspraak

Deze rechten gebruikt de Vakbond voor Dieren als uitgangspunt om werkende dieren te beschermen tegen uitbuiting van hun werkgevers, en als uitgangspunt voor inspraak over hun werkomstandigheden.

ONZE ORGANISATIE

Stichting

De Vakbond voor Dieren is een stichting opgericht in januari 2023. De Vakbond voor Dieren is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 89011333.

Bestuur

Marjolein de Rooij is oprichter en voorzitter. Judith van Ooijen is secretaris en penningmeester. In juni 2023 werd het bestuur verder uitgebreid door de toetreding van Michiel van Deursen als algemeen bestuurslid. Daar zijn wij blij mee.

Michiel: 'Mijn missie als investeerder is altijd geweest om zo veel mogelijk dieren uit productie te halen. Dieren zijn geen producten maar individuen, zo weet iedereen met een huisdier, en hebben recht op plezier en geluk. De Vakbond voor Dieren heeft als doel de stem te vertegenwoordigen van de miljarden dieren die zich reeds in het systeem bevinden. Voor mij een logische volgende stap om op een ander niveau betrokken te zijn. Als ik de kans krijg om het leven van een dier een beetje beter te maken, doe ik dat. Door samen te werken met vooraanstaande experts, overheden, boeren, dierenactivisten en iedereen die vindt dat deze individuen meer verdienen, kunnen we luisteren naar de dieren in de industrie en ze een plek geven aan de onderhandelingstafel. Ik ben ervan overtuigd dat we met de allereerste Vakbond voor Dieren een enorme impact kunnen hebben. Op het welzijn van de werkende dieren, maar ook om ze een stem en gezicht te geven en meer mensen in staat te stellen om deze dieren als meer dan een product te zien.'

Met de aanstelling van Michiel bestaat het bestuur van de vakbond uit drie personen met elk hun eigen, elkaar aanvullende expertise. Het bestuur werkt vrijwillig en zonder salaris, en krijgt geen een vergoeding voor de gemaakte onkosten. Elke drie weken komt het bestuur online of fysiek samen. Tijdens deze vergaderingen worden de voortgang besproken, doelen vastgesteld en taken verdeeld. Eén keer per jaar neemt het bestuur de tijd voor een grondigere evaluatie en het bepalen of bijstellen van de langetermijndoelen. Besluiten van het bestuur worden meestal bij meerderheid van stemmen genomen (zoals vastgelegd in onze statuten) en gedocumenteerd in de notulen van de bestuursvergadering.

Vakbond en **ACTIVITEITEN IN 2023**

Als beginnende stichting is publiciteit belangrijk. Onze boodschap kunnen vertellen, was een van onze primaire doelstellingen. We zijn blij en trots dat dit goed lukte. We kwamen in landelijke kranten met diverse opinie artikelen, werden uitgenodigd op de radio en tv, bezochten boerenbedrijven en kregen een grote subsidie voor ons project rondom koeientaal.

Publicatie boek **'Hoeveel vakantiedagen heeft een varken?'**

Voorzitter Marjolein de Rooij publiceerde in 2023 haar boek waarin zij pleit voor het geven van in ieder geval zes arbeidsrechten aan werkende dieren: ***Hoeveel vakantiedagen heeft een varken?***

De boekpresentatie was in het Internationale Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) te Amsterdam. Daar is ook het archief van alle vaderlandse vakbondsgeschiedenis, een bijzondere plek! Voorzitter van deze heuglijke gebeurtenis was Petra Stienen, Eerste Kamerlid voor D66. Er was een discussiepanel waaraan hoogleraar Leonie Cornips, onderzoeker van koeientaal, Ruud Zanders, eigenaar van Kipster en Bas van Weegberg, lid van het dagelijks bestuur van FNV, deelnamen.

Het boek is een pleidooi voor niet alleen het verbeteren van arbeidsomstandigheden van werkende dieren (en hoe dat aan te pakken), maar ook om met dieren in gesprek te gaan over hun wensen. Het boek is het eerste uitgangspunt voor alle gesprekken die de Vakbond voor Dieren heeft met werkende dieren en hun werkgevers.

Projecten

In 2023 was onze aandacht gericht op twee grote projecten: **Koeientaal** en **Kippengeluk**. Een subsidieaanvraag bij het Barth-Misset Fonds werd toegekend voor een bijzonder project: het in beeld brengen van koeientaal. De feedback van het Barth-Misset Fonds delen we graag:

'De Vakbond voor Dieren wil instructievideo's maken over koeientaal. Wetenschappelijk onderzoek van koeientaalonderzoekster Leonie Cornips heeft tot nu toe geresulteerd in twaalf specifieke geluiden, die zijn opgenomen, beschreven en waaraan betekenissen zijn toegekend. De VvD wil de resultaten gebruiken om meerdere instructievideo's te maken waarin telkens één geluid centraal staat. De video's worden onderdeel van de opleiding Dier in een Duurzame Samenleving van Hogeschool

Inholland en beschikbaar gesteld aan andere opleidingen en boeren(organisaties). het bestuur wil dit project financieren. Het is heel innovatief, gaat uit van het individuele dier, er is in de opzet slim rekening gehouden met de uitrolbaarheid naar andere dieren, de indiener is erin geslaagd Joep Driessen van Cow Signals bij het project te betrekken en het 'aajibare' project heeft veel potentie richting pers en social media.'

Koeientaal

In het project **Koeientaal**, mede mogelijk gemaakt door het Barth-Misset Fonds en het Meertens Instituut, hebben we de taal van koeien in beeld gebracht. We hebben op acht verschillende bedrijven (intensieve melkveehouderijen, biologische melkveehouderijen, een groot en een klein rusthuis voor koeien) opnamen gemaakt van hun

onderlinge communicatie. Met elkaar, met ons en met de boer. We hebben hiervoor nauw samengewerkt met hoogleraar Leonie Cornips. Vanuit de taalwetenschappen biedt zij een perspectief op de taal van de koe die vanuit de diergeneeskunde, ethologie of landbouwwetenschappen niet onderzocht wordt. Deze bevindingen hebben we besproken met experts, melkveehouders en studenten.

De resultaten hiervan zullen vanaf 2024 worden gebruikt in de lessen op Aeres Barneveld, Hogeschool InHolland in Delft en op vele andere plekken.

[De video's zijn hier te vinden.](#)

Communicatie in landelijke media

Onze vernieuwende blik op dierenwelzijn bleef niet onopgemerkt. In 2023 publiceerden we meerdere malen een opinieartikel in dagblad Trouw over de huidige maatschappelijke ontwikkelingen. Deze artikelen zijn te lezen via onze website. Naar aanleiding van de boekpublicatie werd onze voorzitter meerdere malen geïnterviewd op nationale zenders. Als kers op de taart werden we 12e in de **Trouw Duurzame top 100!**

Bestuursweekend

In het voorjaar brachten we als bestuur drie dagen door om de strategie van de vakbond verder te bepalen. Dit waren intense sessies met veel denkwerk en denkracht. We besloten ons de komende jaren vol in te zetten op het krijgen van de erkenning van het belang van de aanwezigheid en communicatie van plezier en geluk bij werkende dieren. Dit als definitie van hun welzijn, anders dan de traditionele definitie van welzijn die voornamelijk wordt gedefinieerd als de afwezigheid van pijn en stress.

Geleerde lessen en verbeterpunten

De ambitie om een bedrijfs-cao op te stellen voor werkende dieren bleek te hoog gegrepen voor een vrijwillig actief bestuur. Ook al waren boeren erg gecharmeerd van ons vernieuwend perspectief op dierenwelzijn, de term ‘cao’ met de daarbij horende rechten was nog een brug te ver. Om onze andere ideeën uit te werken, is financiering nodig. Het aanvragen van die financiering kost veel tijd. We zijn tevreden met de resultaten van 2023, maar er was onvoldoende capaciteit om binnen een redelijke termijn een gestructureerd programma te ontwikkelen. In 2024 willen we dit anders aanpakken. We denken aan het nemen van maatregelen zoals een bestuurslid dat meer tijd vrij kan maken voor het aanvragen van nieuwe fondsen, en gezamenlijke subsidies met andere organisaties.

Fondsenwerving voor een kleine stichting met grote ideeën is een uitdaging. Onze definitie van dierenwelzijn komt niet overeen met de traditionele parameters voor het meten van dierenwelzijn. De aanwezigheid van plezier en geluk is moeilijk(-er) te meten dan de al aanwezige parameters die zich richten op dierenwelzijn als de afwezigheid van pijn en stress. Dit zorgt voor moeilijkheden bij het aanvragen van standaard subsidie instrumenten die zich richten op dierenwelzijn. In het komende jaar zullen we ons gaan richten op deze kennislacune rondom plezier en geluk als onderdeel van dierenwelzijn, zodat we de urgentie ervan duidelijker kunnen maken.

FINANCIËN

Dankzij een subsidie van het Barth-Misset Fonds voor het project *Koeientaal* konden we dit project uitvoeren. Ons financiële beleid is gericht op een verantwoorde uitbreiding met voldoende middelen om onze doelstellingen te bereiken. We streven ernaar om onze middelen voornamelijk via fondsenwerving te verwerven. Doordat het bestuur op vrijwillige basis werkt, zijn de kosten zeer beperkt gebleven.

Doordat Marjolein de Rooij de meeste kosten voor de Vakbond, zoals de kosten voor de website, de oprichting en de bankkosten, privé op zich heeft genomen, zijn de uitgaven zeer beperkt gebleven. Deze situatie dient te worden verbeterd, en de Vakbond dient deze kosten in de toekomst zelf te kunnen dragen.

Aangezien de Vakbond voor Dieren nog in de opstartfase zit, is er nog geen beleid ontwikkeld voor het aanhouden van een continuïteitsreserve. Momenteel werken we op basis van projectfinanciering. De penningmeester houdt een liquiditeitsoverzicht bij om betalingsproblemen te voorkomen.

JAARREKENING 2023

BALANS

ACTIVA		
Vorderingen		
Liquide middelen	1218,08	
Totaal Activa		1218,08
PASSIVA		
Algemene Reserves		
Resultaat Boekjaar	- 992,45	
Eigen vermogen		- 992,45
Rekening Courant M. de Rooij	992,45	
Nog te besteden projectkosten	1218,08	
Kortlopende schulden		2.210,53
Totaal Passiva		1218,08

RESULTATENREKENING

OPBRENGSTEN		
Togekende subsidie	25.000,00	
Af: nog te besteden projectkosten	- 1.218,08	
Totaal Opbrengsten		23.781,92
KOSTEN		
Oprichtingskosten	992,45	
Projectkosten <i>Koeientaal</i>	23.781,92	
Totaal Kosten		24.774,37
Resultaat Boekjaar		- 992,45

Toelichting balans

De Stichting Vakbond voor Dieren is opgericht op 10 januari 2023.

Op 14 juni 2023 is door het Barth-Misset Fonds een subsidie van € 50.000 voor het project *Koeientaal* toegezegd.

Op 11 augustus 2023 is er een voorschot van € 25.000 ontvangen. Het project wordt in 2024 voortgezet.

De oprichtingskosten van de stichting zijn voorgeschoten door de voorzitter Marjolein de Rooij. De kosten worden opgenomen in een rekening courant op naam van Marjolein de Rooij.

Toelichting exploitatie 2023

In 2023 is een bedrag van € 23.781,92 aan het project *Koeientaal* besteed. Het tekort bestaat uit kosten voor de oprichting van de stichting: notariskosten en inschrijving bij de Kamer van Koophandel te Haarlem.

De jaarrekening is in euro's.

VOORUITBLIK 2024

Medio 2024 loopt het project *Koeientaal* af en zullen we daarvan onze bevindingen publiceren. Alle filmpjes zijn vrij beschikbaar voor boeren en andere belanghebbenden, studenten krijgen een op maat gemaakt lespakket dat onderdeel is van hun lessen over dierenwelzijn. We verwachten verder te kunnen met het project *Kippengeluk* waarbij we, door middel van een verkennend onderzoek, geluiden van plezier en geluk bij kippen zullen definiëren. We verwachten ook een verdere groei van onze organisatie in het aantal uren en het aantal projecten dat we kunnen uitvoeren.

Dierenwelzijn is behalve een praktisch onderwerp dat we (letterlijk) kunnen laten zien, ook politiek beladen. Het jaar 2024 wordt daarom een spannend jaar.

In 2022 stemde de Tweede Kamer in met een wijziging van de wet inzake dierenwelzijn. Volgens deze wet is het niet langer toegestaan om ‘... een dier pijn te doen of bij een dier letsel te veroorzaken, dan wel de gezondheid of het welzijn van het dier te benadelen met als doel om het dier op een bepaalde manier te kunnen huisvesten’. Dit hield impliciet in dat de hele veesector niet meer kon voldoen aan de wet. Het amendement Vestering bracht het ministerie van LNV in een lastige positie en de wet werd niet direct uitgevoerd. Er werden wel allerlei werkgroepen opgericht over hoe de wet uitgevoerd zou moeten worden. Teleurstellend dat er in 2023 daarover geen nieuws te melden was.

In 2024 komt er een nieuw kabinet. Alles zal afhangen van hoe dat nieuwe kabinet alle werkende dieren in de veehouderij ziet: als dieren met een intrinsieke waarde of enkel als producten. De Vakbond voor Dieren zal er alles aan doen om te blijven hameren op een snelle invoering van deze nota bene al aangenomen wet. Van uitstel mag geen afstel komen.

COLOFON

TEKST

Judith van Ooijen
Marjolein de Rooij

OPMAAK

Gertrude Lok

FOTOVERANTWOORDING

omslag	Jo-Anne McArthur / We Animals
p 2	Aad van der Klaauw / Unsplash
p 4	Eline Hendriks
p 7	Ewa Scotnicki
p 9	Aldine Reinink
p 10	Marjolein de Rooij
p 12	Ewa Scotnicki
p 16	Cynthia Boll
p 18	Julie Modeste / Unsplash
	Mathieu Pétiard / Unsplash
	Wolfgang Hasselmann / Unsplash
	Erik-Jan Leusink / Unsplash
	Ben Moreland / Unsplash
	Vincent van Zalinge / Unsplash
p 22	Gabriela Penela / We Animals

Jaarverslag 2023
Stichting Vakbond voor Dieren

www.vakbondvoordieren.nl
info@vakbondvoordieren.nl
KvK 89011333